

AZ AUDIOVIZUÁLIS MÉDIASZOLGÁLTATÁSOK EURÓPAI LIBERALIZÁCIÓJÁNAK HATÁSA A JOGÉRVÉNYESÍTÉSRE*

Bordás Péter¹

Az audiovizuális médiaszolgáltatások piacán a médiakonvergencia megteremtése érdekében a szabályozás tárgya kibővült a liberalizáció korai szakaszához képest. Ennek egyik fontos mozgatórugója, hogy immáron az Európán kívüli nagy szolgáltatók (Netflix, Amazon Prime, HBO stb.) is versenyeznek az európai fogyasztókért, mely a szabályozást és az uniós szakpolitikát is kihívás elé állítja. E vállalatokkal szemben gyakran felmerülnek különféle fogyasztóvédelmi, valamint az adóelkerüléssel kapcsolatos problémák, mely káros hatást gyakorolhat a tagállami és az uniós költségvetésekre, és a fogyasztói jogérvényesítésre egyaránt. Ráadásul a 2020 elején bekövetkezett brexit részben átrendezte az audiovizuális szolgáltatások európai piacának térképét, több szolgáltató helyezte át tevékenységének központját egy uniós tagállamba, így például Hollandiába, Svédországba vagy épp Luxemburgba. Ez pedig számos újabb és újabb szabályozást kíván.

Jelen blogbejegyzés az európai hírközlési piac egy kis szeletének, az audiovizuális médiaszolgáltatások piacának liberalizációját és annak jogérvényesítésre gyakorolt hatását kívánja elemezni, különösen a szolgáltatásnyújtó vállalkozásokat vizsgálva.

1. Az audiovizuális szolgáltatások

A televíziós szolgáltatásokat alapvetően két csoportba oszthatjuk, s beszélhetünk lineáris (vagyis valós időben sugárzott és nézhető), valamint lekérhető, nem lineáris (vagyis internet segítségével bármikor megtekinthető, online) szolgáltatásokról. A televíziós műsorszolgáltatások – vagyis a lineáris szolgáltatások – piaca igen tág, mivel e körébe tartozik az analóg és digitális televízió, az élő közvetítés (streaming), az internetes műsorszolgáltatás, míg a lekérhető videó a nem lineáris szolgáltatások közé tartozik, ilyenek például a SVOD² (HBO Go, Netflix, Amazon stb.) szolgáltatások. E szolgáltatások piacának kínálati oldalát tekintve is elkülönítést tehetünk, hiszen külön piaccal rendelkeznek a fizetős televíziócsatornák szolgáltatói, a lekérhető videók forgalmazói és a készülékgyártók, illetve az ingyenes közszolgálati és a kereskedelmi műsorszolgáltatók.

A lekérhető szolgáltatások körében jelentős szerepet töltenek be az amerikai székhelyű vállalkozások, mely a szabályozásában is visszaköszön. A következőkben az audiovizuális médiapiac jelentőségének és szereplői körének bemutatására kerül sor,

---

* DOI 10.21867/KjK/2021.2.4.

¹ Dr. Bordás Péter, egyetemi adjunktus, Debreceni Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar; tudományos munkatárs, MTA-DE Közszolgáltatási Kutatócsoport, bordas.peter@law.unideb.hu

A blogbejegyzés az Igazságügyi Minisztérium jogászképzés színvonalának emelését célzó programjai keretében valósult meg.

² A SVOD (Subscription video on demand: „video igény szerinti előfizetése”) lényegében egy házi videotéka, mely keretében a műsorszolgáltató, egy általány havidíj fejében tesz online hozzáférhetővé rendszeresen frissülő tartalmakat, amely közül a fogyasztó igényének megfelelően válogathat.

többek között azt vizsgálva, hogy mennyire beszélhetünk liberalizált piacról, milyen kapcsolatban állnak a szolgáltatók a hírközlés más területeinek szolgáltatásaival.

Az európai audiovizuális ágazat részesedése az Unió gazdaságában jelentős mértékű, az uniós GDP nagyjából 3%-át adó, évi több mint 500 millió eurónyi piaci értéket előállító ágazat hatmillió főt foglalkoztat.³ Az elmúlt években a legnagyobb változás a fizetős szolgáltatások területén volt tapasztalható (különösen a COVID-19 járvány hatására is), mellyel együtt az ingyenes közszolgálati televíziós műsorszórás szerepe csökkent vagy stagnál. Az uniós lekérhető videópiac (VOD) 2020-ban 11,6 milliárd eurós bevételének 84% -át tették ki a SVOD szolgáltatásokból származó bevételek.⁴ Ebben a folyamatban nagy szerepet játszott a szélessávú internet alapú IPTV szolgáltatások megjelenése; az analógról a digitális kábelszolgáltatásra történő áttérés, a fizetős szolgáltatók konszolidációja a kábel- és műholdas szegmensekben, és nem utolsósorban az igény szerint letölthető video-szolgáltatások (SVOD) térnyerése.⁵ Az, hogy tagállamként eltérés mutatkozik az egyes szolgáltatások választékában és térnyerésében, többek között arra vezethető vissza, hogy az egyes nemzeti piacokat nagyon specifikus feltételek alakítják és formálják, amelyek például fizetős audiovizuális szolgáltatások számára exogének. Ilyen például a vásárlóerő, az elérhető ingyenes szolgáltatások köre, a szélessávú hozzáférés penetrációja és nem utolsósorban a jogi szabályozás.⁶

2. Verseny vagy monopolizáció? - A műsorszolgáltatók térnyerésének és szerepének vizsgálata

Az EMIS adatai alapján megállapítható, hogy a 2017-ig létrejött, több tagállam lineáris és SVOD szolgáltatásának piacán működő szolgáltatók több mint kétharmada (67%-a) csupán három országhoz köthető, így az Egyesült Királysághoz, Hollandiához és Írországhoz. A hagyományos lineáris szolgáltatók esetében nagyon hasonló a helyzet, az Egyesült Királyság, Csehország és Franciaország 69%-át tette ki az ilyen szolgáltatásoknak.⁷ Ugyanakkor az Egyesült Királyság 2020 elején az unióból történő kilépése után ezen arányok is átalakultak. Ez jól látható az adatokban is, mivel az Egyesült Királyság piaci részesedése 5%-kal esett vissza már 2019-ben az előző évhez képest, de még így is ő adta a legnagyobb piaci részesedést. A visszaesés már annak a jele, hogy a nemzetközi televíziós szolgáltatók, amelyek versenyben kívánnak maradni a Brexit után is, megpróbálták a székhelyüket áthelyezni, de legalább is az Egyesült Királyságon kívüli műsorszórási engedélyt beszerezni. Míg a külföldi piacot célzó TV-csatornák fele 2018-ban az Egyesült Királyságban működött, addig ez a szám 2019 végén alig az egyharmadára esett vissza. Ha azt vizsgáljuk, hogy a műsorszórási engedélyek áthelyezése merre irányult, akkor egyértelműen Hollandia emelhető ki, melyet Spanyolország követ. Érdekesség, hogy az European Audiovisual Observatory

³ The Economy of Culture in Europe. Elérhetőség: <http://www.keanet.eu/en/ecoculturepage.html> (2011 Study Creative UK, The Audiovisual Sector & Economic Success, 7. o.).

⁴ Christian Grece (2021): Trends in the VOD market in EU28. A publication of the European Audiovisual Observatory.

⁵ Laura Ene (2019): Pay AV services in Europe. The state of play. A publication of the European Audiovisual Observatory.

⁶ Uo.

⁷ Uo.

41 európai országot vizsgáló statisztikája szerint, a televíziós csatornák túlnyomó többsége, több mint 95%, továbbra is Európában letelepedett, és ezeknek csupán 8%-a van állami tulajdonban.⁸

A növekedés nem egységes, hiszen egyes országokban az üteme lassult, vagy épp már meg is állt. Ennek egy másik oka, hogy egyes országokban már a lakosság viszonylag nagy százaléka rendelkezik előfizetéssel, így ott új szerződés kötésre csak a régi felmondásával kerülhet sor, mely csak átrendezi a szolgáltatók súlyát, de nem ad hozzá a növekedéshez. Tehát telítődnek a piacok, mely ugyanakkor nagyobb versenyt generálhat a konkurens szolgáltatók között.

A következő 1. számú ábra azt kívánja bemutatni, hogy az egyes tagállami piacok milyen szoros kapcsolatban állnak a legnagyobb szolgáltatók révén. Jól látható, hogy a fogyasztók legnagyobb részéért csupán néhány szolgáltató küzd a tagállamokban, azaz legtöbb esetben korlátozott versenyről beszélhetünk.

1. ábra

A fizetős szolgáltatásokat nyújtó audiovizuális szolgáltatók földrajzi jelenléte Európában, 2017

Forrás: Laura Ene (2019): Pay AV services in Europe. The state of play. A publication of the European Audiovisual Observatory.

⁸ European Audiovisual Observatory's MAVISE TV and VOD database 2019.

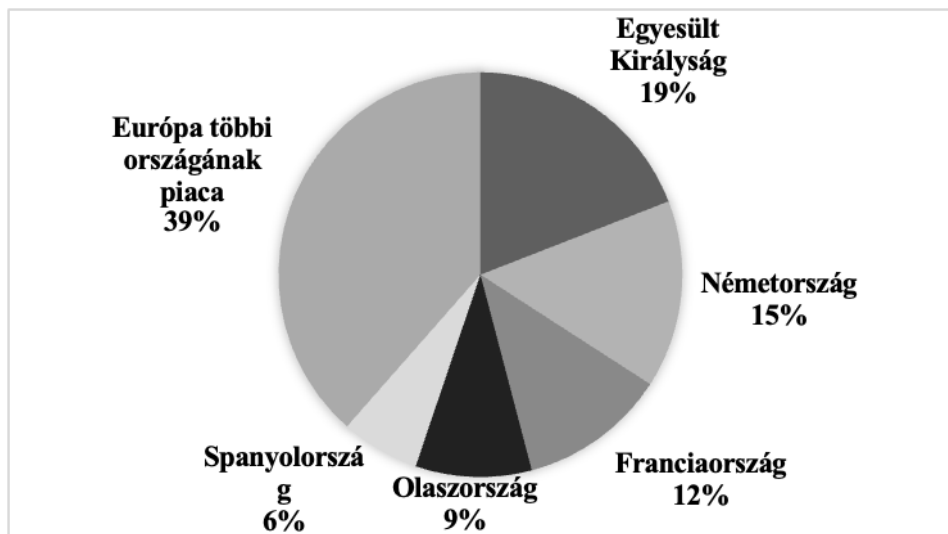
A térkép alapján jól kivehető, hogy az egyes országokban jellemzően két, három, esetleg négy szolgáltató uralja az országos, fizetős szolgáltatások piacát, melyek ráadásul jól beazonosítható érdekeltségi körbe tartoznak. Külön nem került feltüntetésre, de a SVOD szolgáltatások piacán három, alapvetően amerikai érdekeltségű szolgáltató tölt be vezető szerepet, páneurópai szinten a Netflix és az Amazon, valamint harmadikként – főleg a Kelet-Európai piacokon a HBO Go.

Ha európai viszonylatban azt vizsgáljuk, hogy mely szolgáltatók jelennek meg a legtöbb ország területén, akkor az élen a brit székhelyű Liberty Global áll, s őt követi a német Deutsche Telekom, valamint a svéd Modern Time Group. Nem elhanyagolható szerepet tölt be a svéd TeliaSonera, az luxemburgi M7 Group, az osztrák A1 Telekom Austria Group, az amerikai Comcast vagy épp a francia Orange. Továbbá ahogy láthatjuk, több olyan szolgáltató is jelen van a piacon, amely néhány ország területén nyújt szolgáltatásokat, ugyanakkor a piacok eltérő méretéből adódóan nem szabad alulértékelnünk a súlyukat. További érdekesség, hogy ha áttekintjük a fenti szolgáltatók portfólióját, akkor egyúttal az is kivehető, hogy a szolgáltatók többsége a televíziós szolgáltatások mellett telefonos szolgáltatást (hagyományos vezetékes és mobil) is nyújt a hírközlési piacon.

Így érdemes megvizsgálni a hagyományos műsorszórás piacát. 2019-ben 111.7 millió eurós bevételre tettek szert a szolgáltatók.⁹ Jól látható, hogy a nagy nyugat- és dél-európai országok piaci az egész európai piac több mint a felét jelentik a piaci érték alapján, ahogyan azt a 2. számú ábra szemlélteti.

2. ábra

**Az európai műsorszórás és kábeltelevíziós szolgáltatás piacának
százalékos megoszlása érték szerint (milliárd dollár, 2019)**

Forrás: EMIS adatbázis adatai szerint saját szerkesztés¹⁰

⁹ EMIS, Europe – Europe - Broadcasting & Cable TV - Market Segmentation, August 2020.

¹⁰ Uo.

Tovább árnyalja az európai piac feltérképezését, ha az előfizetők számát vizsgáljuk a hagyományos lineáris és az újabb SVOD szolgáltatások piacán. Már csak azért is, mert ahogyan az előzőekben már utaltam rá, az online technológia miatt egy szolgáltató akár valamennyi tagállami piacon megjelenhet. Az European Audiovisual Observatory jelentése szerint 2019-ben összesen mintegy 237,7 millió előfizető vett igénybe ilyen szolgáltatásokat az Európai Unióban, mely számban az is benne van, ha egy személy több előfizetéssel is rendelkezett a vizsgálat időpontjában.

Az egész audiovizuális médiapiac tekintetében kiemelkedően nagy a lekérhető szolgáltatások előfizetői köre, mivel az összes előfizetés 19%-a a Netflixhez, 12 %-a az Amazonhoz kapcsolódott, melyek 78%-a SVOD szolgáltatás. Ráadásul a két szereplő az európai piacon történő megjelenésüket követő öt éven belül megszerezték az előfizetések majdnem egyharmadát. Így már érthető a korábban említett irányelv-módosítási hullámok célja, mely e szolgáltatások szabályozására irányult, mely, még ha nem is kimondottan, de az amerikai érdekeltségű vállalatokat érintette hátrányosabban. Sőt az is, hogy a Bizottság miért tekintett el egyes tiltott állami támogatásokkal kapcsolatos eljárások megindításától, mely miatt a Netflix az Unió Bíróságához fordult.¹¹

A fenti két szereplőt követi a listában – az alapvetően hagyományos, de persze nem lineáris szolgáltatásokat is nyújtó – öt nagy szolgáltató: a Comcast (a korábbi Sky), a Liberty Global, a Vodafone, az Orange és a Deutsche Telekom az előfizetések 45 %-át birtokolja, utóbbi három pedig a telefonos szolgáltatások piacvezetője is egyben. Ez pedig piaci előnyt jelent számukra, hiszen a fogyasztók sokszor termécsomagokat vásárolnak. A fogyasztók oldalán pedig olykor fogyasztóvédelmi problémákat generál.

Az is látható, hogy 14 vállalat birtokolja az összes előfizető több mint háromnegyedét (77% -át), míg a maradék 23 %-ot több mint kilencven szolgáltató adja össze, s így ezek jelentősége eltörlődik ez előzőekhez képest. Tehát az európai audiovizuális szolgáltatások piaca korántsem annyira eltérő tagállami szinten, mint gondolnánk, ráadásul a fentebb említett vállalatok között is lehetnek és vannak érdekeltségi kapcsolatok, melyek tovább árnyalják a képet, s megvilágítják a globális közpolitikai folyamatokat.

***

Az uniós szabályozás 2018 óta számos új területre is kiterjed, így például az online, lekérhető szolgáltatásokra, ezzel a korábbiakhoz képest az e területen szolgáltatást nyújtóknak – akik jellemzően tengeren túliak - nehezebb piaci környezetet teremt; e szolgáltatók szerepe ugyanakkor egyre nagyobb, s ekként számos jogérvényesítési kérdést is felvet. A jelentős piaci méret kiszolgáltatottá teszi a fogyasztókat, s nehezíti a jogérvényesítést.

A szabályozásban és a piac felügyeletében fontos szerepet játszanak a tagállami szabályozó hatóságok, melyek ugyanakkor nem homogének, az uniós jog végrehajtása során eltérést mutatnak. Az elmúlt évtizedek szabályozási reformja közelítette gyakorlatukat, de továbbra is vannak például kevésbé szigorú, vagy a szolgáltatóknak kedvezőbb eljárást, piaci jelenlétet biztosító tagállamok. Ez pedig egy jellegzetességét

---

¹¹ Lásd a Netflix International és Netflix kontra Bizottság T-238/18. sz. ügyet, melyben Franciaország is érintett.

adja az audiovizuális szolgáltatások piacának, egyben további kihívások elé állítva az Uniót.

Megállapítható az is, hogy bár liberalizált a piac, alapvetően tagállami szinten a fizetős televíziós szolgáltatások piacán duo- vagy oligopolpiacokról beszélhetünk, ahol két-három szolgáltató rendelkezik meghatározó piaci szereppel, s nagyon nehéz az új vállalatok piacra lépése, miközben a szolgáltatások árazásában visszaélhetnek helyzeti előnyükkel. Ehhez társul az, hogy a nagy szolgáltatók több tagállamban is folytatnak tevékenységet. Az unió bővítési hullámai során, a közös piac kiterjesztésével a nagy nyugati vállalatok számára teremtettek piacot (így például a keleti bővítéssel), s úgyszintén a korábbi állami vagy magánkézben lévő televízió-szolgáltatók felvásárlásával, mely tovább növeli a piaci pozíciójukat, s további problémákat generál a jogérvényesítésben. Ennek megoldása a digitalizáció gyors terjedésével nem igazán tart lépést, sem a tagállamok, s azok szabályozó hatóságai, sem az uniós intézményrendszer nem tud naprakész választ adni, csupán leköveti a szektorban zajló eseményeket.

Források jegyzéke:

- The Economy of Culture in Europe. Elérhetőség: <http://www.keanet.eu/en/ecoculturepage.html> (2011 Study Creative UK, The Audiovisual Sector & Economic Success).
- Christian Grece (2021): *Trends in the VOD market in EU28*. A publication of the European Audiovisual Observatory.
- Laura Ene (2019): *Pay AV services in Europe. The state of play*. A publication of the European Audiovisual Observatory.
- European Audiovisual Observatory's MAVISE TV and VOD database 2019.
- EMIS, Europe – Europe - Broadcasting & Cable TV - Market Segmentation, August 2020
- T-238/18. sz. Netflix kontra Bizottság ügy, HL C 231., 2018.7.2.